

the IX century. Being a straight descendant from the plough of Vraca we have to look for its origin in Serbia and so we call it the serbian plough. Since serbian influence extended to Bulgaria and Albania only in the XIII century, we must conclude, that the extension of this type of plough in the Balkan peninsula took place in that time. A local hybrid between the plough of Kazanlik and the serbian plough to be found at Pirdop and another hybrid between the serbian plough and the plough of Adrianople, evidently must have originated in the XIV century, for in the XVth the turkish magic word „Adet“ petrified the ethnology of the whole Balkan peninsula.

Thus we can clearly distinguish the byzantine, the primitive slav, the bulgarian and the serbian ploughs; the number augments if we consider also the plough of Salonica. This type differs from all the other balkanic ploughs and extends northward in the Vardar valley nearly till Veles (its exact range is not yet known). Although of general caucasian type and therefore vaguely related to the byzantine plough it shows no closer relationship to any of the types hitherto described. A detailed description will be given in the definite paper, here it is sufficient to emphasise that the only plough showing the same lines of evolution from the primitive caucasian ploughs is to be met with in Syria, with whose plough the plough of Salonika is closely allied.

Although this resemblance seems queer in the first moment, it nevertheless becomes plausible, if we just consider the fact, that during the time of the Crusades and the existence of the Latin Kingdoms Salonika was always in very close political and commercial contact with Syria. To the slavonic and byzantine types of ploughs of the Balkan the plough of Salonika has to be added as the plough of the crusaders in the XIII century.

This shows how much can be expected from systematic ethnographical researches in the Balkans.

Baron Francis Nopcsa.

EKONOMSKI ZNAČAJ NAŠIH VEZA SA DALEKIM ISTOKOM

Kao petnaestogodišnji savetnik u Sijamskoj državnoj službi imao sam i suviše mogućnosti da potpuno upoznam ekonomske i opšte prilike dalekog Istoka i dobru volju Azijata da sa kulturnim narodima Evrope dodju u tešnje ekonomske i trgovinske veze.

Pošto smo i mi narod, koji hoće da u svojoj civilizaciji dospe do što višeg stepena i koji vedrim duhom gleda u svet, treba da horizont naših ekonomskih interesa proširimo ne samo preko Evrope i dela Amerike, nego i preko ostalih delova Zemlje, a naročito Azije. I tamo treba da tragamo za izvorima naše zarade i da što pre zasadimo klice budućih ekonomskih interesa. Veliki broj naših preduzimljivih ljudi čeka u naponu svojih duhovnih i materijalnih snaga da prošire svoj delokrug preko Indije, Sijama, Jave, Kine, Japana i drugih istočnih krajeva. Ali, mi za to nemamo ni najosnovnije uslove: nijedno konzularno zastupstvo, ni ikakav trgovinski ugovor.

Tim pitanjima naša država još nije obratila pažnju, što su odavna uradile sve napredne države, izašiljanjem naučnih i trgovinskih pionira. Čudnovato je, da se u današnjem dobu slabe valute stalno obraćamo Zapadu ili Severu i što odande kupujemo sve što nam nedostaje, a pri tome zaboravljamo da od njih većinom dobijamo produkte, koji su poreklom iz Azije, kao što su sirovine i kolonijalna roba. Azija uvek raspolaže ogromnim

rezervama netaknutog zemaljskog blaga, preko potrebnog evropskoj potrošnji i industriji.

Poznato je, da na Istoku živi najveći broj potrošača sviju evropskih artikala, o čemu svedoči bogatstvo Engleza, Danaca i Holandjana, koje su stekli baš u tim krajevima trgovinom vlastite robe. Prirodno je, što su svi industrijski i kapitalistički narodi u prvom redu obratili pažnju na to, da nadju potrošače na onom delu Zemlje, koji je svojim prostorom najveći i na kome živi skoro polovina celokupnog ljudstva. Time se tumači zašto se engleska, američka i nemačka industrija i trgovina sa svih strana guraju u Kitaj, sa njegovih 800 miliona stanovnika. Ali je za englesko blagostanje od životnog značaja, što je najveći udeo na azijskoj trgovini osigurala u Indiji, sa 360 miliona ljudi.

Medjutim je isto tako potrebno da i države pletežno poljoprivredne industrije stvore sebi u istočnim državama trgovinske i ekonomske položaje. To zahteva ne samo velika potrošačka sposobnost onih krajeva nego i stepen civilizacije i ekonomska snaga samih evropskih naroda. Usled toga vidimo, kako po stanovništvu male, ali duhom velike države, kao što su Čeho-slovačka, Švajcarska, Danska, Holandija, stvaraju žive veze sa narodima istočne i jugoistočne Azije: konzulatima, trgovinskim ugovorima i svakovrsnim velikim preduzećima. Čehoslovačka je Republika otišla toliko daleko, da nije samo ustanovila konzularna zastupstva, nego je u Vladivostoku otvorila vlastitu banku i između Trsta i Vladivostoka održava redovan pomorski saobraćaj. To je vrlo značajno za napredak ovog naroda, koji se oslobodio u isto vreme kad i mi, koji nema nimalo morske obale! To je znak odvažnosti i oštroomnosti naroda, koji je vrlo brzo ocenio ekonomski značaj dalekog Istoka.

Za azijsku je pijacu nastalo živo takmačenje, jer su u međunarodnom gospodarstvu narodi Istočne Azije imali i ranije veoma značajnu ulogu. Kao prolazna zemlja za trgovinski promet prema Istoku i naša će država u bliskoj budućnosti gravitirati ka tome pravcu: s jedne strane preko Jadrana, a s druge preko Grčke, Bugarske, Palestine i Perzije. Već pre svetskog rata su se na Balkanu, bliskom Istoku i u Prednjoj Indiji susreli interesi trgovinskih država. Pri tome je naša država bila prag ekonomskom i trgovinskom pohodu Srednje i Zapadne Evrope za daleki Istok, a to će ostati i u budućnosti. Sasvim je prirodno što ćemo i mi, čim se opšte političke prilike srede, voljno ili nevoljno biti uvučeni u struju toga pohoda i u utakmicu sa svima državama, koje aspiriraju da na Istoku nadju nove pijace i izvore zarade.

Mi Južni Sloveni još nismo praktički pokazali dovoljno svetskoga duha. O našoj spoljašnjoj trgovini imamo sasvim maglovite pojmove, ma da nas mnogobrojni i lukavi prekupci svojim posredništvom stežu, dave i obescenjaju nam valutu. Da se tome stane na put trebalo bi preduzeti sve probitačne mere. Treba da blagovremeno udjemo u struju međunarodnog ekonomskog i trgovinskog pohoda ka Istoku, da što pre tamo nadjemo i za nas osiguramo nove ekonomske izvore.

Na osnovu ličnih opažanja i iskustva hoću naročito da naglasim, kako naša industrija ne proizvodi nijedan predmet koji ne bi bio potreban azijskom potrošaču; mnogi su od njih već poznati iz doba austrijskog režima. Ali bi mnogi i od naših agrarnih produkata našli na stranoj pijaci kupaca, kao što ih nalaze švajcarski, holandski, danski i drugi. Nesumnjivo bi naše prvoklasno vino, koje svojim kvalitetom može konkurisati sa vinom cele svetske pijace, našlo među narodima dalekog Istoka isto onoliko potrošača, koliko je našlo ponekad mnogo slabije vino iz Italije i Francuske.

Mi danas imamo u vinu hiperprodukciju od dva miliona hektolitara i taj fakat kategorički traži energični odluku, ako nećemo da udjemo u tešku ekonomsku krizu.

Na azijskoj bi pijaci i naše voće moglo u kratkom vremenu zauzeti važno mesto. Naše jabuke su preko engleskih prekupaca dolazile u Indiju, čiji su ih potrošači vrlo hvalili, dok su suhe šljive, koje su preko italijanskih i danskih trgovaca stizale u Istočnu Aziju, cenjene kao delikatesa. Isto su tako naše cigare i cigarete vrlo traženi proizvodi, ali su tamo poznate kao „turske“ ili „egipatske“. Moglo bi se navesti još nekoliko primera, koliko su u Aziji naši agrarni i industrijski produkti poznati. Tako su austrijski, odnosno engleski prekupci pre rata sa uspehom punili pijace Istočne Azije sa našim posudjem od emajla, keramičkim predmetima, svim vrstama hartije, staklom, kožarskim proizvodima, proizvodima mineralne rafinerije i t. d.

Pitanje je kako bi se naša trgovina u Aziji mogla takmačiti sa trgovinom konkurencije i kako bi mogli očekivati dobre uspehe? Bivša austrijska trgovina, trud naših i čeških mišica, imala je u Japanu, Kitaju, Sijamu, na Javi i drugde dobrih komercijalnih tačaka, jer su ti produkti po svome kvalitetu dobili najviše priznanje. Svakako će to biti u još većoj meri sada, kada ne ulažemo trud u austrijski, odnosno stran kapital, nego u vlastitu korist, i kada nam je jedino stalo do toga da svojim proizvodima osiguramo što bolji glas. Ali je veoma potrebno da preduzimači shvate i cene kulturne običaje i osobine Azijata, a stručnjaci da njihovu trgovinsku vrednost pravilno odmere. Zašto da strani veliki trgovci još i dalje igraju ulogu lukavih prekupaca? Zašto da i dalje ostanemo zavisni od onih, koji našu robu — najčešće pod tuđim imenom — prenose u Aziju, a iz nje nam donose sirovine i kolonijalnu robu veoma zaobilaznim putevima, bez obzira na troškove, koji će pasti na potrošača?

U nekim krugovima produktivnog rada zaista ima teoretskog interesovanja za trgovinu sa narodima jugoistočne i istočne Azije, ali još nema praktičnog izvođenja trgovinskih veza. Prvi značajan korak biće kada se na licu mesta utvrde pozicije i pripreme osnove ekonomskih veza, i kada vlada bude osnovala konzularna zastupstva u mestima, gde mogu imati uspeh. Tu treba naročito da vredi načelo Amerikanaca: „Vreme je novac“, jer u trenutku, kada bude prokrčen put ekonomskim vezama, biće merodavnim firmama i trgovcima lako, da uspostave praktične veze.

Naročito treba podvući, da su Azijatima dobrodošli baš preduzimači onih naroda, koji rade na ekonomskoj i komercijalnoj politici, ali bez ikakvih kolonizatorskih ciljeva. Tako su Danci, i ako pet puta manji od nas, vodili sa Azijom samo ekonomsku politiku, pa su svojim prijateljskim ponašanjem postigli na ekonomskom polju više uspeha nego mnogi narodi sa birokratskom politikom i težnjom da Azijate učine robovima. S toga je najveće dansko preduzeće u Istočnoj Aziji „East Asiatic Company“ početkom 1919. god., u doba obšteg kritičkog svetskog položaja, isplaćivalo u Sijamu 30% dividende. Ova kompanija raspolaže milijardama kapitala, održava sav glavan i direktan saobraćaj između Danske i Istočne Azije, i ima udela na lokalnom i kabotažnom saobraćaju između Sijama i Singapura, Kitaja, Japana i ostalih krajeva, osobito ostrva Jave, Sumatre, Bornea i t. d. Veliki deo domaćih agrarnih i industrijskih proizvoda ovo društvo iznosi na pijacu milionima potrošača. Ono ima u Sijamu najveće povlastice za eksploataciju tik drveta¹, koje je najvažnije na londonskoj pijaci, a Indiju, Kitaj i druge zemlje snabdeva različitim drugim vrstama drveta.

¹ *Tectona grandis*, drvo u Zadnjoj Indiji, koje u izobilju snabdeva čvrstim i dragocnim materijalom za gradju.

Osim toga danska kompanija ima na Malajskom Poluostrvu povlasticu na rude: cin (kalaj) i volfram, ogromne plantaže kafe, kokosa, sirove gume i drugih kolonijalnih predmeta, a uz to se bavi uvozom i izvozom uopšte svih domaćih i stranih predmeta, koji se pojavljuju na azijskim pijacama.

Uveren sam, da će i naša država, pre ili posle, tražiti veze sa Azijatima, ali u tome slučaju treba upotrebiti ljude, koji imaju dovoljno iskustva i prakse u ophodjenju sa Azijatima. Mi ćemo neposrednom i nezavisnom trgovinom sa narodima, koji proizvode nama potrebne kolonijalne sirovine, i koji s druge strane predstavljaju dobre potrošače naših agrarnih i industrijskih produkata, u brzo doći u ravnotežu sa špekulantskim prekupcima. Velika zarada, koju dobiju strani trgovci svojim posredovanjem, ostaće u rukama domaćih preduziimača, u korist vlastitog naroda. Na taj će način naši pojačani i prošireni interesi pogodno uplivisati na novčano stanje i postaće u mnogome zaš ita naše valute.

Pregled importnih eksportnih predmeta. — Naši proizvodi ili artikli, koji dolaze u obzir za izvoz u Južnu i Istočnu Aziju su ovi: vino, voće (jabuke, kruške, šljive, orasi, lešnjici i dr.) i to sveže, suvo i konzervirano, pekmez i marmelade, konzervirano povrće, mineralne vode, sokovi od voća, liker, rakija, pivo, brašno, pasulj, maslo, sir, mleko (kondenzovano), konzerve svih vrsta, hmelj i drugi poljoprivredni proizvodi. Nadalje sve vrste industrijskih proizvoda, kao što su: hemikalije, lekovi, hartija, keramički sudovi (grnčarija), staklo i stakleni sudovi, zanatske i poljoprivredne sprave i alati (čekići, sekire, testere, kose, srpovi, motike i t. d.) boje, emajlirani sudovi, proizvodi metalne industrije i mineralne rafinerije, sumpor i njegove prerade, razne vrste zejtina i ulja, azot, čipke, veštački sapun, tamjan i izmirna, slamni šeširi, ekstrakti za kožarstvo, svi produkti od koža (cipele, remenje, sedla i t. d.), masti, cikorija, kandidi, fini duvanski proizvodi i t. d.

Kolonijalni predmeti i sirovine Južne i Istočne Azije, koji su za našu potrošnju od osobite važnosti su ovi: kafa, čaj, kakao, pirinač, mirišljavi začini (cimet, biber, vanilija, muškat, kardamom, ingver, soja, sezam, tamarinde), razni medicinski artikli (kinin, kafra, ricinus, beche de mer¹, cutch², nux vomica³, kore od angrai drveta i dr.), cibet⁴, orasi od lotosa, razna vlakna (pamuk, kapok, juta, sirova svila), rogovi, slonova kost, šelak, pečatni vosak, indigo, lak, benzoin, kopra⁵, sirova guma, gem-bendžamin⁶, palmira⁷, ulje iz drvetâ, kora od mangrove, chan (smola za premazivanje ladja, kolofonium i dr.), indijska i druga tekstilna roba svake vrste, šećer, petroleum, kože (bivolove, srnine, krokodilove, tigrove, leopardove, cibetmačke, pasanca, radje i dr.), ptičije perje, kornjačina kost, rotang (španska trska), bambus, raznovrsna drveta za tehničke svrbe (teak-Tectona grandis, ružino drvo-Dalbergia letiforia, gvozdeno drvo-Xylia dolabriformis, sapan, ebonos, sandal i dr.), sedef, metali (cin, volfram, antimon, bizmut i t. d.).

Inž. Ferdo Lupša

ПРИВРЕДА У ЧЕХОСЛОВАЧКОЈ

Није довољно познато, колико су моћним покретачем у борби за ослобођење били у чешким земљама економски моменти.

Чешки историчари и национални економисти често су на то указивали, да снага Аустрије као велике силе почива на изворима, који потичу из

¹ vrsta morskih mekušaca bez ljuske. -- ² srž izvesnih vrsta drveta. -- ³ plod drveta u Zadnjoj Indiji sa veoma otrovnim strujinom. -- ⁴ miris od male cibet-mačke. -- ⁵ zejtin od kokosovog oraha. -- ⁶ esencija od benzoina. -- ⁷ veoma dragocena i ekonomski važna vrsta palme.